

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
ЗАХІДНИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
ЄВРАЗІЙСЬКА АСОЦІАЦІЯ ПРАВНИЧИХ ШКІЛ ТА ПРАВНИКІВ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ МІСЦЕВИЙ ОСЕРЕДОК
ГО «ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
СОЮЗУ ЮРИСТІВ УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ УЧЕНИХ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ УПРАВЛІННЯ
ТА ПРАВА ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

***Теоретико-прикладні проблеми
юридичної науки на сучасному етапі
реформування кримінальної юстиції***

***збірник тез
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Хмельницький, 26 травня 2023 року)***

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
2023**

УДК 343(477)

Т 33

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
Протокол № 15 від 25 травня 2023 року*

Т 33 **Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції:** збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 26 травня 2023 року). – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. – 125 с.

ISBN 978-617-7572-64-9

У збірнику розміщено тези доповідей, подані на Міжнародну науково-практичну конференцію «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції», що відбулась у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова 26 травня 2023 року.

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції» не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережена орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до видання.

УДК 343 (477)

© Колектив авторів, 2023

© Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023

ISBN 978-617-7572-64-9

ЗМІСТ

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО В СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

<i>Дудоров О. О., Письменський О. О.</i> Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як покарання за кримінальні правопорушення проти довікля (окремі дискусійні аспекти)	6
<i>Захарчук В. М.</i> Конфіскація майна як додатковий захід кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб	11
<i>Марін О. К.</i> Системний аспект регламентації відповідальності за підкуп у проєкті КК України	13
<i>Мовчан Р. О.</i> Кримінальна відповідальність за заволодіння природним ресурсом за проєктом нового Кримінального кодексу України	15
<i>Нікіфорова Т. І., Римшин Т. А.</i> Кримінальна відповідальність за неналежне надання косметологічних послуг	19
<i>Плисюк Н. М.</i> До питання щодо пропорційності покарань за вбивство в Україні.....	22
<i>Салашна А. В.</i> Доцільність встановлення покарань у виді виправних робіт та арешту в санкціях статей 130 та 133 КК України.....	25
<i>Семенюк-Прибатьєв А. В.</i> Окремі аспекти кримінальної відповідальності за знищення та пошкодження майна під час воєнного вторгнення.....	27
<i>Якимець М. О.</i> Досвід правового регулювання застосування примусових заходів виховного характеру у ФРН	28

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КРИМІНОЛОГІЇ

<i>Виговський Д. Л.</i> Особливості детермінації організованої злочинності в США у першій пол. ХХ ст.....	31
<i>Костюченко А. В.</i> Вплив відеоігор на динаміку злочинності.....	33
<i>Лебідь Х. І., Охман О. В.</i> Сутність типу криміногенної особи	35

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

<i>Балов П. О.</i> Спрощення досудового провадження в європейських державах: досвід Бельгії.....	38
<i>Барабанова Д. А.</i> Правило міранди і свобода від самовикриття.....	40
<i>Ваколюк Ю. О.</i> Відкриття матеріалів досудового розслідування, як форма реалізації конвенційних та конституційних засад	42
<i>Вітушинська О. О.</i> Судовий контроль як форма судового захисту у кримінальному провадженні	45
<i>Волкотруб С. Г.</i> Процесуальні гарантії прав особи в окремих порядках кримінального провадження	47
<i>Данькова С. О.</i> Обґрунтування судових рішень у структурі кримінального процесуального доказування в суді першої інстанції	49
<i>Дзюбак О. В.</i> Продовження строку дії запобіжного заходу слідчим суддею до початку підготовчого судового засідання у кримінальному провадженні.....	50

<i>Дуфенюк О. М.</i> Методологічні засади дослідження балансу в кримінальному провадженні.....	54
<i>Жолоб Ю. О., Мудрецька Г. В.</i> Сутність концепції «плодів отруйного дерева» у кримінальному провадженні	57
<i>Козут І. А.</i> Досвід окремих країн Європи щодо взаємодії прокурора з органами досудового розслідування	59
<i>Коломієць К. В.</i> Правові презумпції та їх вплив на деякі обставини, які входять до предмета доказування у кримінальному провадженні	62
<i>Кудрик К. В., Мудрецька Г. В.</i> Істотне порушення прав та свобод людини, як підстава визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні.....	65
<i>Кулєб'якін В. О.</i> Наслідки порушення процесуального строку у кримінальному провадженні.....	67
<i>Маленко О. В.</i> Забезпечення права обвинуваченого на роз'яснення суті обвинувачення за КПК України.....	70
<i>Павлюк П. П.</i> Отримання слідчим доступу до речей і документів на досудовому слідстві у кримінальному провадженні щодо неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником: огляд судової практики.....	73
<i>Погорецький М. М.</i> Належна процесуальна форма тимчасового доступу до речей і документів як гарантія прав учасників кримінального процесу	75
<i>Сванадзе Л. П.</i> Розслідування незаконного збагачення	79
<i>Скідан Н. В.</i> Роль та значення судової практики верховного суду як джерела Кримінального процесуального права України.....	81
<i>Смоляк І. А.</i> Правове регулювання засобів негласного отримання інформації в межах здійснення повноважень органами Служби безпеки України	84
<i>Таранець К. О.</i> До питання про форму цивільного позову у кримінальному провадженні.....	87
<i>Хмелевська Н. В.</i> Досвід побудови медіації з неповнолітніми правопорушниками у Фінляндії.....	90
<i>Циганюк Ю. В., Урода О. В.</i> Щодо питання удосконалення правового статусу представника потерпілого	93

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Бориславська М. В.</i> Значення судової молекулярно-генетичної експертизи для сімейного та спадкового права	96
<i>Кравчук О. В.</i> Правове забезпечення судово-експертної діяльності у період воєнного часу	98
<i>Налуцишин В. В. Налуцишин Володимир Вікторович.</i> Правові основи тактичної медицини: проблеми сьогодення	100
<i>Самойленко С. В.</i> Сліди у криміналістичній характеристиці провокації підкупу	102

5. Ухвала Вінницького міського суду Вінницької області від 10.02.2023 року у справі №127/2588/23, провадження №1-i/127/2/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108924631>

6. Ухвала слідчого судді Октябрського районного суду м.Полтави від 15 лютого 2023 року у справі №554/12818/22, провадження №1-кк/554/2259/2023 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108999468>

*Дуфенюк Оксана Михайлівна,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету №1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Львівського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАЛАНСУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Баланс у кримінальному провадженні традиційно асоціюється з урівноважуванням приватних та публічних інтересів, з домірністю застосування державного примусу, пропорційністю мети у демократичному суспільстві та засобів її досягнення. Цей звужений погляд прийнятний, але часом недостатній для розуміння загальної системи балансування в кримінальному провадженні. Усвідомлення усієї багатоманітності зв'язків та різних процесів дозволить краще зрозуміти причини перманентних і не завжди вдалих реформ у сфері кримінального правосуддя.

Концептуальна система балансу об'єднує інституційний, правозастосовний та особистісний рівні, кожен з яких має субрівні балансування. Баланс потрібний у дихотоміях «завдання – ресурси», «навантаження – якість», «зміст – форма», «наука – практика», «освіта – практика», «об'єктивність – суб'єктивність», «мораль – право» і т.д.

Унікальність обраного предмета дослідження неодмінно зумовлює унікальність кластеру методологічних інструментів, засад та вихідних концептів наукового пізнання. На власному досвіді вдалося переконатися у правдивості висновку М. Кельмана про те, що нова місія науки «полягає не тільки (а, можливо, і не стільки) в тому, щоб пояснити сутність досліджуваного явища і зафіксувати його як данність істинного знання (так постає питання у варіанті класичного природознавства), а й у тому, щоб з'ясувати сутність предмета дослідження, що дається вже не як відчужена реальність – як такий, що проблематизується і виокремлюється з погляду особи дослідника, його ціннісних установок. Отже, для гуманітарного пізнання один і той самий об'єкт (ним постає текст як такий) може мати різні інтерпретації та пояснення з погляду парадигмально-ціннісних засад дослідника» [1, с. 432-433]. Це твердження співзвучне до раніше висловленої тези П. Рабіновича: «... ніколи не існувало, не існує й не існуватиме методології соціального пізнання, абсолютно нейтральної у соціально змістовному аспекті, тобто методології, так би мовити, соціально дистильованої, «очищеної» від залежності, від впливу з його загального світогляду, переконань і установок дослідника» [2, с. 25]. Тож з поміж численних наукових розвідок, спрямованих на пізнання тонкощів кримінально-процесуальної діяльності та мистецтва правосуддя, без сумніву, ця вирізняється оригінальністю, бо пропонує концептуальний погляд на предмет дослідження крізь «методологічну оптику» авторки.

Методологічний простір, на тлі якого розгортається думка, формували засади плюралізму, об'єктивності, комплементарності, конструктивності, актуалізації контексту. Аксиоматичними світоглядними переконаннями, які заклали основу для нашого дискурсу, є визнання природного походження основоположних прав та свобод людини; усвідомлення потреби захисту людини, її гідності, її прав і свобод від свавілля; розуміння, що нормативно-правове закріплення прав та свобод є наслідком їх існування, а не джерелом. Правовими маркерами, до яких часто вербально або «між рядками» доводиться апелювати і які слугують ціннісними орієнтирами всього дослідження та опорами правового балансу в усіх його

проекціях – є справедливість і верховенство права.

Відомий французький філософ права П. Рікер писав: «Наше перше входження у сферу права хіба ж не визначається вигуком: «Це несправедливо!». Такий вигук є виразом обурення...» через нерівні розподіли, недотримані обіцянки, непропорційні винагороди [3, с. 12]. Баланс і справедливість мають генетично споріднені зв'язки у правничій матерії. Підтвердження цієї тези вдало демонструє О. Стовба, обґрунтовано доводячи, що справедливість є фундаментальним поняттям через нерозривний зв'язок з правовим осмисленням ситуації. Це осмислення виникає з потреби виразити зв'язок між діянням і правовим порядком, а кінцевим продуктом цього інтелектуального заняття є встановлення «справедливої міри». Діяння може двояко впливати на правопорядок. Якщо йдеться про позитивний вплив, то наслідком є застосування справедливої міри, що означає правове заохочення (премія, нагорода). Якщо вплив негативний, тобто правопорядок порушується, то для його відновлення необхідно застосувати санкцію, яка домірна правопорушенню, інакше у правовій ситуації «царює несправедливість, яка найчастіше являє собою явну невідповідність діянню і його правових наслідків» [4, с. 29-30]. Отже, справедливе *a priori* є збалансованим (врівноваженим, узгодженим, пропорційним), а те, що має ознаки дисбалансу є несправедливим.

Доводиться констатувати помітну тенденцію, характерну для української правничої науки, законодавства та судової практики, яка полягає в інтенсивній артикуляції концептом «верховенства права». Міжнародна спільнота, за словами ініціатора появи формули «верховенство права» у Конституції України С. Головатого, дійсно відмовилася від справи винайдення правової формули змісту цього поняття, дійшовши до висновку, що достатньо обмежитися розумінням цього терміну як символу «передавання в узагальненому вигляді поєднання ідеалів і практичного юридичного досвіду» стосовно «принципів, інститутів і процедур», які є «істотно важливими для захисту особи від свавільної влади держави» та які «надають можливість особі володіти людською гідністю» [5, с. 46-47]. Натомість українські юристи виявили більшу рішучість та наполегливість, запропонували більш конкретне унормування цієї правової ідеологеми, трактуючи її як визнання людини, її прав та свобод найвищими цінностями, що визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Таку дефініцію знаходимо у ч. 1 ст. 8 КПК, у науковій періодиці, судових рішеннях.

Утім доволі переконливою є аргументація С. Головатого, який констатує неузгодженість (доктринальну, нормативну і семантичну) цього українського відповідника англійської ідіоми «*theruleoflaw*». Правник пропонує замінити його більш релевантним терміном «правовладдя» як альтернативу до «егоїстичного людиновладдя» і як символ не ієрархічного вивищення (пріоритету, переваги, панування) права над чимось, а як символ захисту людини від свавілля держави та «управління особи на людську гідність». Саме такий підхід вбачається найбільш наближеним до інтенцій творця цієї концепції професора А. Дайсі, рішень Страсбурзького Суду та документів Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційської Комісії) [5, с. 80-81]. Орієнтація на документи останньої дає змогу визначити розгорнуте тлумачення «інгредієнтів» правовладдя: (1) законність, включаючи прозору, з'ясовну (поясненну) та демократичну процедуру надання юридичної сили актам права; (2) юридичну визначеність; (3) заборону свавільності; (4) доступ до правосуддя в особі незалежних та безсторонніх суддів, включно з тими, що здійснюють судовий нагляд за адміністративною діяльністю; (5) дотримання людських прав; (6) недискримінація та рівність перед приписами права [6, с. 28]. Це знання змушує замислитися над можливістю «поєднати непоєдане» і, віддаючи шану чинній нормі, що визначає зміст верховенства права, зрештою інтерпретувати її у більш широкому контексті.

Показово, що у виданні «Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (RuleoflawChecklistatnationallevel: caseofUkraine)» (2021 р.) відведено окремий розділ проблематиці домірності (пропорційності), де цей принцип постулюється як один із визначальних складників правовладдя, хоча у тексті документа Венеційської Комісії «RuleoflawChecklist» його як «окремий інгредієнт» не визначено. Зміст цього принципу пояснюється як установа «розумного балансу між потрібними в

демократичному суспільстві випадками обмеження прав людини та легітимною метою такого обмеження», а також «співвідношення між поставленою метою та засобами й способами її досягнення» [7, с. 98-99]. Головний лейтмотив такого підходу полягає в тому, щоби публічна мета не стала виправданням для спокуси обмежити права та свободи особи державою, а якщо таке втручання є абсолютно необхідним, то воно має бути якісно законодавчо унормоване, застосоване з дотриманням вимог придатності та потрібності, а також з урахуванням заборони перебільшення та формалізму [7, с. 98-114].

На тлі промовистого тренду домінування звуженого погляду українських правників до проблематики балансу як урівноваження приватних та публічних інтересів, контрастує позиція авторів коментаря вказано вище документа, які справедливо зауважують: «... дія принципу домірності поширюється майже на всі юридичні питання – від регламентації повноважень різних органів державної влади, місцевого самоврядування та їх збалансування, запобігання зловживанню дискреційними повноваженнями та встановлення меж свободи розсуду до вирішення питань про співвідношення конституційних прав і обов'язків, відповідність покарання вчиненому злочину, праці й винагороди за неї, прав і обов'язків кредитора та боржника, а також про збалансованість прав сторін у судовому процесі тощо» [7, с. 100].

Ця важлива заувага додає енергії у прагненнях та впевненості у доцільності сформулювати концептуальну модель балансу, яка б трансливала максими правовладдя та справедливості у кримінальному провадженні. Поділяючи мотиви американського правника Т. А. Алейнікова щодо участі у складному дискурсі про правове балансування [8, с. 945], зауважимо, що іманентна мета цього дослідження теж полягатиме не в тому, щоби запропонувати вичерпну концепцію балансування, адже слушними є припущення, що існують альтернативи до висловлених поглядів, а в тому, щоби порушити достатньо питань щодо рівнів, закономірностей, характеристик балансу в кримінальному провадженні, що стало б приводом для відкриття більш широкій академічній дискусії.

Список використаних джерел:

1. Кельман М. С. Юридична наука: проблеми методології: монографія. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2011. 492 с.
2. Рабінович П. Наука філософії права: до характеристики предмета й методології. *Проблеми філософії права*. 2003. Том 1. С. 22–26.
3. Рікер П. Право і справедливість / пер. із фр. О. Сирцова, В. Каденко. Київ: Дух і літера, 2002. 216 с.
4. Стовба О.В. Буття права у правовій ситуації як онтологічна засада верховенства права. *Проблеми філософії права*. 2005. Том III. № 1-2. С. 24–31.
5. Головатий С. «Верховенство права» не працює. Коментар до тексту документа Венеційської Комісії «Доповідь про правовладдя» («Report on the Rule of Law»), що ухвалено на 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 року (CDL-AD (2011) 003rev). *Право України*. 2019. № 11. С. 39–82.
6. Доповідь про правовладдя. Ухвалено Європейською Комісією «За демократію через права» (Венеційська Комісія) на її 86-му пленарному засіданні (CDL-AD (2011) 003rev, Венеція, 25-26 березня 2011 року). *Право України*. 2019. № 11. С. 14–38.
7. Мірило верховенства права (правовладдя) національного рівня: практика України (Rule of law Checklist at national level: case of Ukraine) / за заг. ред. М. Козюбри ; передмова: С. Головатий ; упор. та автори коментарів: В. Венгер, С. Головатий, А. Заєць та ін. Київ: Рада Європи; Центр дослідження проблем верховенства права та його втілення в національну практику України Національного університету «Києво-Могилянська академія». 2021, 152 с.
8. Aleinikoff T. A. Constitutional Law in the Age of Balancing. *The Yale Law Journal*. 1987. Vol. 96. P. 943–1005.

